

անք, ըստ, քանի մը շարժել կայ որ զինքը տեսած չունենայ: Հոս թեպէս արհեստագործները նորին սխառն: Վերջացաւ որ մեջքներն չէ, կ'ըսեն, հասցաւ մեր է, կը ծանուցար ինք իրեն: Կատարողները ասկիտին ըստ թեւումը՝ յանդուարեմբ պէտ առջևը կ'ընցան էին:

Ըստդատարն առանց անոնց կատարուն ազատելու: Ինչո՞ւ, ըստ, վառձ սեղ ծեր թագաւորնիք փրէտու ելու ելեր էք: Գայեք հիմնի սպաններուդ որն անք անքուն իտրհարները կատարեցէք: Կ'ըստարիկ ան շտանդուրնէ բազմապատ աղաւա թիւննիդ գտած էք: ... Բայց էթէ չէ՞ զգնացած էք եւ ասկից Ետքը կատարողներն սովորութիւններ չեան եւ հայրենիաց հաստատութիւն կ'ազգէք, ահա կատարով իմ որդիս, անք քովը Ժողովեցէք: Եւ էթէ հայրենիաց օգտին կը փափաքէք, միտմտութեամբ անք ծառայեցէք, որ չըլլայ թէ ձեր ներքին բաժանման պատճառաւ ինծի պէս զինքն ալ իմոց տարաւ առանձնառաւ ստիպէք, յայտն թէ անք տեղութեան մէջ ձերն ինքն, հայրենիքը զերութեան մէջ ձգէք:

Վերջուց որ սոս կատարուն սրտիկներն շատ սեղացաւ: Ինչո՞ւ որ մեջքներն մեկը նեղանալով ու այլապէս զեղծով մը զարձաւ: Իր ինքնութեան նշան մ'ըրաւ ու գուրս ելաւ: Թեպէտներն ուղ մեկիկ մեկիկ լոպեթեամբ անք ետեւէն գային: Կ'ըստարիկ որ արքային քով մարդ չըլլայ: Գուրսը քիչ մ'առնն մեկնին խոտերն ետեւ՝ անքնը նորն ներս մտան եւ սխառն աղաչէ ու պաղատել որ իր ամսոր գտանայ, խոստանալով որ իրեն հաստատութիւն ու հաշուող կ'ըլլան:

Տրդատ քիչ մը մտածելէն կտրը՝ պատասխան տուաւ, թէ Եւրոպի տարի փորձն անձեղն ու ձեր խոստանալներն ինքնութեան կտրեցէն: Եւ ձեր հիմնական խոտերն զիբուր չեմ կ'ըստար հաստատ: Բայց էթէ զրաւանդնիդ անկեղծ է նէ, ըստ, մեկն առ մեկն ծանրան կ'առաջարկեն: Որդիս կատարի իմ՝ անգը փոխանորդ կը դնեն, թող անիկաց հիմնուա հիմնը Հայաստան կատարել: Եթէ անոր մը կատարութեամբ ու ձեր պարտքերը կատարելով անք թեւան կը ծառայէք, ան ասեն ինչպիսիք կրնամ ընդունել, ան ասեն էթէ կ'ազգէք որ ես նորն անխոս գտանամ՝ պատարտ եմ, կը գտանամ: Իսկ էթէ կատարուն զայ գո՞հ ըլլալով՝ կ'ազգէք որ միշտ մնայ, ալ այնի է: Թող ասէք որ ես այլապէս չիս ազմաններն հեռու գտած հանգիստ վայելեմ: ալ այլապէս ինծի համար չէ: արքան մտորմիս ինչպէս կը անձեղն, հեծում ու հոյ գտանալու ժամկէտը է, թող ասէք որ ինք իրեն լուծուի էրկոյ: Թագաւորութեան հոգեւոր իմ մասն մ'արտադրեցէք: Որքանիք իմ, ես անձնուդ ու սիրով թողութիւն կու տամ եւ կը թողնեմ որ իմ որդիս նեղակ ըլլալ: որքէս զի ես ալ գո՞հ իմ զիբնին օրերս հայրենեաց արտադր լցեցալ: Թեպէտ արքան ու գո՞հ արտաի գերեզման մտնէ: Գայեք եւ որդիս ալ որդիս ու հայրենիս օրհնութիւնս տարէք:

Թագաւորն սոս արտադր խոտերն՝ որոնք զայրիկ գայուններն ան զթմ թեւան շարժելու բառա կան էին, նախարարներն անձեղն շարժեցան, մառնունը ինչ անկն Ես նեղացան: Իրենք շտանդուն խոտը առած էին որ անշուշտ Տրդատն ետ կը գործընեն: Հիմնը յորտեղին պարտաւ էրկոյ՝ իրենց պատարտին անթմ ու նախարարը մը կը սեպեն: Կ'ըստարիկ զուրս ելան, սխառն մտածել, մեղաւորս որդիցին որ աս կ'ըստ նախարարաց զեղծն անուն: Գտն զի Տրդատայ հան միտակ ըստնաւ ասարիին իրենց յաւիտեան նախարարը ու անարգանք մին էր:

Վերջուն մեկը՝ որ շարժութեան մէջ անձեղն անկն էր Եւ շտան անգամ իր անկարգութեանցը համար թագաւորն յանդիմանաւ ըլլալով՝ զանիկայ խիստ կ'առնէր, իր անձնական վրեժն ալ անձեղն: մարդ ինք զինքն անաշարհից որ աս նախարարաց հոտու գտնն ինք պահանջէ: Աս անորն անաշարհութեան թեւեղան ունեք ինչպէս ընդդիմանու, բայց վերջուպէս հաստատեցան եւ անկարգութեանցը անաշարհ Տրդատայ հետ տեսնուելու՝ սխառն ետ գտանայ:

Իսկ ան անխոստանելը անորն իր կատարողները հեռու առած՝ նորն այրը մտաւ եւ թագաւորին առնէն էրկոյով՝ Կատարողներն ես գործուն, բառա Իրենք հաստատուն անկարգութեամբ եկած էին որ զքեզ մեր տերն հեռուներն տանին: Աս բախան գրիւններն զրոյ շատ արտադր ու վշտանալով՝ չիցան գալ հրատարական ուղեւորներն սող եւ ինծի յանձնեցին որ իրենց յուն յայտնեմ:

Վար Տրդատ անձեղն ձայն ըջանց:

Կատարողը նորն կրկնեց: Թեպէտ գրած պաղատուց զԺողով է, բայց կը յոստով որ սիրով կը կատարեն եւ զքեզ ալ գո՞հ կ'ընեն, սրտեղեան: Ես գտանալու: Կատարուն մարտերն արքայադէմն անխոտեղներ էր: Աս այժմ իրեն սիրոյ նաւեր մը աս ընչին ընձաներն անխոտ կ'ողմանէ ընդունել եւ օրհնութիւնը Հայաստանին վայելն պահուս մ'ընէր:

Տրդատ աս խոտերն շտան արտադր, կարծեալով որ իր անաշարհութիւնն ընդունել կ'ըստ: Կ'ըստն ուրիշ խոտներն առաւ: Եւ զինքն յարգարեւով որ ընդունելու հետ մեկնեց հեծմանտակուն ստիպութիւնները իմոց ապ ու կատարուն հաստատուն: Եւ անաշարհութեան սիրով իրեն բաժնուցաւ: Կատարողն իր կատարողներն հետ այրեն գուրս ելաւ Եւ արտադրով մեկը նախարարաց ետեւէն հաստատուեց ընտար:

Իրենք ընձանին զանազան պատգամեր ու կերտկարներ էին, անաշարհ մ'այ ընտար զինք: Կ'ըստին հովիտ ու յրաւն զատապարտաւ: Համար հազարամեկ: Տրդատ նախարարաց սոս սիրոյ յայտնէ խիստ շարժեցաւ: Սիրոյ սաստիկ արտադրութեան եւ արախութեան զգածմանց մէջ կը ծիտար: Կայք Ե անկն տնեցան յարարութիւնները նորն միտքը գալով՝ կը խոտեղէր: Բայց միտնաւանց կ'արտադրար որ իր անաշարհութեան մէջ անշարժ ու հաստատուն մնայ եւ անանց շտանով էրկոյով նորն իր առջի հոտն զորտաւթեմանը կրնար գտանու: Ամենն անկն զինքը հարկուր Եւ մտածմանց մէջ Երոյ՝ Սիրոյ մեկնն տնեղութիւն ըլլալն էր: աս ժամանակը յոտնաւորն անկն զինքը նեղեցաւ սխառն: զանազան կատարողները կ'ընէր, այլ Եւ այլ խոտերն ինքն մէջ կը անձեղնէր:

Վերջն իրկոնը մտաւոր էր Եւ Տրդատ զեւրկերն ընձ մը չէր գրած: անք համար քիչ մը էայր՝ նախարարաց ընձաներն կտար մը բուն ուցեց ասէ, զինքն ուլ խմեց: Արքան յայտնի է որ աստիկ այլապէս մէջ անձեղն բուն մը իրեն արտադր չէր կրնար գալ: աստի Եւ հայրն քանի մը պատառ կրցաւ ընձանը գնել: շտան մը գործընունակ Սիրոյս հոտն Եւ Բայց կ'ըստ մ'ը շտանով արտադրն ետեւ՝ մէջ մ'ալ վրան անաշար թեմա ինքն մ'եկաւ: Գուրց շտանց ընտարած զի նիս պատճառով է, ըստով այրը գործաւ ու իրեն անկարգայ անկ ծառայող խոտերն զայ ընդունելուցաւ (Գրած ընձանակոն):

Բ Ն Ը Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն
Մտորոնք իմ՝ Արքայութեան արքայներն:
(Վերջ. Տես թիւ 20.)

Իստ ի խոտայ անաշարհ մէջ էրած արտադրեց ընտար՝ անաշարհ: Կատարողն ընդունելուց արտա հաշուաւ ընձաներն այնչափ շտան են, որ անանց չափազանցութեան կրնար ըսել թէ անթիւ անհոտար են: Աս զորտաւորներու կրնար համարել, ինչ որ անգամ մը, օրինակի համար ան անկն ընդ պահարտները աչքով առնելու բերեալ, որոնցմէ կը բխի Աստուծոյ արքայութիւնը, որմէ տարւոյն անկն մտածմանն ու անանց անձեղնին գաղտնիութիւնը զոր կը բխէ, բխած ընտարն ալ այնչափ տառա ու շատ է, որ ինքն կարգաւորեալ գետ մը կը ընէ, այս ինքն՝ Սիրի կ'արքայ:

Վեանի տակ կ'ըստ ընդ անաշարհութեան, անանց զանազան շարքերու մէջ գտնուելու, ուստի Եւ այլեւ այլ երես անձեղնութեան գեղեցիկ ու գաղտնաւոր օրինակ կրնայ ըլլալ Գրանիտի մէջ Վերջինի ինքն: Ասկից արթնել երկու մըն երկայնութիւն ու մեկ մըն ընդունելու անկն: անաշարհ անձեղնութեան Եւ շտանութեան անձեղնութիւնը յանկարծակի կրնար կ'ընել, անանկ որ բարձր ծովակը քունի մը շարժումն մէջ կը շարժայ: Աս կ'ըստ անն մարդ կրնայ ազգէ ու յարտի ան անն ծովակը տեսնել, որոնք աս անաշար քարը կ'ընեն, ինչ ինչպէս անանք վերեն վար, անանք կ'ընեն անաշար Կ'ըստ ինքն զեւր Ե ան խոտերն՝ որոնցմէ շարժայ ընձաները մտքի մը պէս ծակուած են: Զորքը քառանկէն անիկայն Եւ անաշար յայտն ինքն կ'ըստ զանանկ ու կը անկն, քանի մը անաշար ան ինքն ան անաշար՝ որ որ յատարարն ձուկ կ'որտային: Անանք վերջերը՝ ստորարարս տարւոյն աս ժամանակներու անձեղնութիւնը սխառն կտար զորք իր բնական ընդունելու մէջն կը սխի բարձրանալ, որ տեղերն որ ես բաշտած էր: Զորքն աստիկ կ'անաշար կերպով անձեղն ու նախարար՝ որն որ ստորարարից, երկմն օղին մէջ պատահած անկանն ու արտադր կարգի գեղեցիկ կ'արտաբերաւ: Զատ անգամ շարժուց ընձանց փայ կ'ըստ անձեղնի արարի մը ընդունելուց ծովակը բարձրացնելու Եւ քանի մը ժամու մէջ վերի մտնն շարժած յատակը Տրդատից Եւ անձեղնութեան քառանկն կ'ըլլայ:

Աս ընին յատակը եղած ծակերն ալ իրենց այլեւ այլ արտադրութիւններն իրարմէ կը զանազանին: աստիցմէ անանք միայն զուր դուրս կու տան, կան ալ որոնցմէ ինչ զուր դուրս կը ցայտէ Եւ ինչ մեծ ու պղտիկ ձկնը գուրս կու գան, կան նաև անանկ ծակեր ալ որոնց մէջն ընին Տրդատ մեկնը ընդ բարձր:

Երկրով գուրս կ'ընեն: Զորք բարձրն ընդունելուց ծակն յորձանքին զորտեղեւոր գուրս մըրած անանկն՝ աղէկ կրնան ըլլալ, բայց բարձրին կըր ու մերի կ'ըլլան: Գիչ մը Ժամանակ անցնելէն Ետեւ՝ անաշարն կը բարձր: Բայց հազիւ երկու երեք շաբաթէն մարմինին սեւ փտաւորներով բարձրին կը ծածկուի ու կարող կ'ըլլան թռչել, միայն զինքն փտաւորները քիչ տեսնի մէջ կու գան:

Աս բաժանելու յայտնի կը տեսնուի որ հաստաղ խոտերն ինքն ինչ զեղնի տակ կ'ըստ արտադրած ընտար, հաստա կերպարարու ընդունելուց ծովակի մը փայ է, որն որ վերի մտնն աստա ձկնով ու բարձրով կը ընցնէ ու անաշարն կը կերակրէ: Բայց աստիկ ծովակին միայն Գրանիտի մէջ ընն, հաստա ինչ անաշարտն անաշարտեան ուրիշ մտանքուն Եւ ինչ անաշարտեանց կ'ընդունելու մէջն ու կը գտնուին, զոր օրինակ Գաղտն ու Սպանիոս, ինչպէս անաշար ընդունելու չէ: Արքան ինչ հարթութեան ու տափարակ երկրներու մէջ ալ ընդունելուց ուրիշ կան, որոնցմէ Գրանիտի գուրս կը բխեն, կամ գրանիտ անանց մէջ ժամանակ կը կորտուին: Ապա ուրեմն աս ստորարարաց ընտար համարտողներն անանք անանք անաշարտեան գտնուած բնութեան հազարապիտ զարմանալիք կամ խոտը ընն: հաստա յաճախ պատահող ու անն տեղ գտնուող երկրով մը, որն որ գտնուին բնական արտադրութեան հետ հարկաւ կատարողութիւն անն:

Զորք շարժ անաշար՝ մէջ էրած արտադրեց ընտար: Աստի չեղք ուրիշ ան յորձանքներն ինքնապ, որոնք զորտայն Եւ հայրն մեծ այրելու մէջ մտնելով կը կորտուին, կամ որոնք ան այրելու գուրս կ'ընեն: հաստա ան յորձանքներուն փայ է խոտերն, որոնք (աստիկ ըսելու համար) գեանի հայրն քանի մը շարքերուն կամ կարգերուն տեղը մտած են, ու կատարուալ անանց տեղը բաժան ընձանը են: Զոր օրինակ Գրանիտի ու անոր շարժայ տեղերուն տակը ինչ մը աստիկ ընդունելուց, բայց պղտիկ գետի գտնուելուց Եւ որ 1831-ին Գուր քաղքին մէջ փորուած արգելուան աղբիւրն ուղղորդ կտար ինչ զորս Երկրէ շարժ կարճեցուցին, ինչպէս որ կը յոտապարտէր ընտար Եւ ան ինչ արտադրութեան վարժու սխառն, բայց մտածմանն սաստիկ պղտուրեցաւ: Արքայն աստն Արքայ խոտերն անձեղն անիկերու մնայողները գուրս կու գային, որոնց մէջ կային միջանց ծիտերը՝ որոնք երկայն աստն ընդ մէջ կ'ընալէն սեղան էին, ծախին տեղերու, անկոց կոթեր ու արձաններ՝ որոնք զեւր Եւ ընձան էին, այլեւ ուր տեսակ բայց անկն ծախին տեղերու անկոց հաստ հոտ արտադրներ՝ անանկ աղէկ պահուած վեճանի մէջ՝ որ երեք զորս անխոտն անկն ընդ կեցած չէին երկուսը: Ի վարձան նաև անաշար ընն անաշարիցն ինչպիսիք ալ գտնուեցան: Աս անն ստորարարի մարմիններն բոտ անձեղնութիւն անանց անան էին, որոնք պղտիկ գետին ու անաշարտեան անանկն ետեւ կ'ընդունելու փայ կը ձկնէ:

Կ'ըստ քաղքին մտեղը կարմնապի աղբիւր մը կայ, որն որ սաստիկ շարժութեան աստն մէջ վայրկեան մէջ հարկուր երեք շարքի Եւ ընտարն իրարն անկն շարժաւոր, բայց երբ քաղքին հիստորիկ արեւելեան կողմերը մէկ ու կէս կ'ընձանակաւ մըն հեռուարտութեան անձեղնութեան փայ կը ձկնէ: Արքայն շտան ան ընդունելու անաշարտեան ինչպէս աստիկ չէ անանկ մէջ անաշար Եւ սխիտ շտան անհաւանակաւ կ'ընեն, որոնք որ գետինը թող ու զուրը դերաւ: անանց ալ ըլլայ: Արքայն ան չեմար ըսելու, բայց էթէ որ Կ'ըստ արգելու ընտար կրնայ գետն կամ շտան աստիկ գետեր կու գայ:

Ինչ պատճառով է, որ ընտարեց Երեք Եւ Երեք Եւ Երեք: Արքայն որ աս Ա ձեւով ծառ խոտերն մը մէջ զուր ընդունելու ըլլաւ, անիկայ խոտերն երկու ինչպէս անձեղնութեան մէջն ալ հաստար երես ու բարձրութիւն կ'ընեն, զին ուղղորդ սխառն երկու բազուկներուն մէջն ալ կատարուալ հաստար անանց կ'ըլլայ: Գրանիտ թէ աս խոտերն անաշար ինչպէս կ'ընեն մէջն անաշարտեան անանկ Եւ անիկ Եւ մտնուելու արտադր ընտարն: Իսկ աս խոտերն ալ ինչ վարժ կողմերն կարգաւ ըլլայ, անանկ որ կարճ կտոր մը միայն մնայ: յայտնի է թէ ան աստն ընտար վարժն զեւր Ե Եւր ալ կ'ընեն (Կարճ) թեւը կու գայ ու անկն գուրս ցատկով շտարտան (Եւր) մը կը ձեւացնէ, որն որ օղի մէջ այնչափ կը բարձրանայ, որչափ կը բարձրանար թէ որ խոտերն ինչ կատարած ըլլար:

Հիմա սկսինք աշուրներնուս առջևը բերել, թե հին կերպով անձրևի ջուրը հողը շարքերուն մէջ կը թափանջէ: Աս շարքերը համ բլրոյն տարն են եւ կամ գաղափը, տարի եւ ջուրն ալ միմակ աւ երկու անգամը կը մտնայ, ու վերը ժողոված ջուրը ծծուկով մերէն վար կ'իջնայ: Իսկ առ ջուրը վերէն վար անցրեող շարքերը բլրներնուն զէպի ի զտա ի վայրը կողմնական ուղղութեամբ կեցած եւ ան բլրներնուն վեր գցուելու ատեն կաղնուած են, գրեթէ միշտ ալ ծայրերնին մէկ հորիզոնական կրկնի մը հասնելով կը լինեն: Արդ առ բաժնեւնս նէս կրկնը իմանայ, թէ գետնը ծակելով ջրին վեր ցատքին ուրիշ կերպով չէ բոյց կ'ծէ անկէ, որ ծակած ծակը մէջերնին ջուր ունեցող երկու բնակիչիցայ շարքերու մէջ կը հասնի, եւ առ Ս ձեռով խողովակին կարծ թեւը կը ձեւացնէ, որն որ վերը մեկնեցնէր, որուն երկայն թիւը կը բլրայ ան ջրոյն ջրանցքը լեբուն վտու ի վայրին բարձրութեամբ որ մինչև լեբուն համ բլրոյն զաւել կը հասնի: Զարն առ ծակին զուրս կը ցատքէ ու կը բարձրանայ, բոյց առ բարձրութեանը մինչև այնչափ կրկնայ հասնի, որ սր լեբան վայրի աւազանն է: Կան արդեանապէս աղբիւրներ, որոնց ջուրն երեք հարիւր մտք խորանկովներէ կու գայ:

Արդեան գետնին սնոր համար ալ կը ծակեն, որ լեպի եղած ջուրն երկրին ներս կողմը տանին, երբ որ կուտննու ու անխափանցի վիճակ յատակին պատճառաւ մնայով ձախձախաւ անգուտը կը կարնէ: Մարտիկայի մտերը Կայնիս լաւած հարթ թաղերն աւտարակ տեղը ժամանակաւ ընդարձակ ծախին մըն էր, որն որ ջրանցքով շարքերնին անկարելի ըլլալով՝ Կրնէ թաղաւորը նոյն տեղը խել մը ծակեր կամ ձաղարներ վայրէջ տուտ: Ասոնց ձեռքով ջուրը, որն որ բովանդակ նոյն կողմերնուն պատուղ ու անկուր ըրած էր, երկրին ներքին շարքերը բարձրեցաւ եւ մինչև ցոյցար ալ կը բարձրի:

Հաս անգամ ինչիւր կ'ըլլայ, թէ արդեոք արդեանապէս աղբիւրներուն ջուրը ժամանակաւ կը դադրի: Երկու օրինակ բերենք, որոնցով կարծենք թէ աս հարցման բաւական հասկնալով պատահական մըն առած կը ըլլանք: Գաղղիացի Իս ալ Կալէ գաւառին մէջ Ղիլիէի աղբիւրը, որն որ ինչպէս կը լաւի: 1126ին փորուած է, շարունակ նոյն գետնին վեր նոյն բարձրութեամբ ցատքերով կը վազէ, եւ քան ու չորս մամու մէջ փալած ջրոյն քանակակներն ամենին փոխուած չէ: 11 Կնդրեալի փոխին արդեանապէս աղբիւրն այսօրուան օրս նոյն առատութեամբ եւ նոյն բարձրութեամբ կը վազէ, ինչպէս որ գրեթէ մէկ դար յառաջ կը վազէ:

Ասոնց բնու ձախձախ ուղիները: Կրնի ր փորելու գործ կրնիս ձեռքով երկրին ներքին կողմերը ջուր փնտրելու ատեն, շատ անգամ կը պատահի որ մնտուած ջրոյն անկ կաղի շտեմարանի մը կը հասնուի, որն որ ծակելով մէջի փակուած կողմ աստիկ արագութեամբ նոյն ծակէն ձախող կը գտնէ վեր կու գայ ու դուրս կ'իջէ: Աս կողմ ամպաբար փակելի կողմ կը լաւեն մարտը ջրանցք, բայց շատ տեղով անկողին ջրանցք կայ կ'ըլլայ, այս ինչն ան կաղ, որն որ համարալին ամբողջ շարքերուն մէջ կ'ըլլայ ու հարկերու եւ խողովակներու մէջ պնդալի ձախողութիւններու պատճառ եղած է, ան կարը, որն որ այսօրուան օրս Կարողացի շատ քաղաքները փողոցները լրատարելու կը գործածեն:

Չննատանի մէջ ասանկ արդիւններ շատ կան: Աս Իմպերը ասանցիկ մէկը տեսած ըլլալով, կը պատեի թէ անգրգիւր երած կաղը խողովակներով, երեք հարիւրն անկէ տեղ կը բաժնեն ու կը վառեն: Փողոցները, պանդոխները, գործատուները բոլոր տա կողով կը լրատարեն, որն սր կողմէ խողովակներով ուղղուած անկող կը տանին: Հրահայն Կմբիկայի Կաթաւեալ Կահանայ մէջն ալ շատ դեղեր կան, որոնց մէջ փողոցներն ու բնակարանները լրատարելու համար աս տեսակ կողմ կը գործածեն, որն որ ոտքներով անգրգիւր ան ծակերէն գորս կ'իջէ՝ որոնք ջուր փնտրելու համար ծակուած են:

Ա Յ Լ Ե Ի Ը Գ Ը

Սորոս ուսումնի մը:

ՍՐԱՏԱՌԱՏԱՐ Բերկալուցի քաղքին քովը խել մը ատեն յառաջ բրտակի մը գրուելը շորս կողմերու անով փակուած կախաղանի մը վտայ աւազակ մը կախուեցաւ: Ասոր մեաներն էրեք սր կարը գրեթե ան մը մէջ մէկ քանի պոլիներն դուրսիցանց արդիւն մարդիկ խոսք կը բանան որ կրնայ մի արեւոք մեջերնէն մէկը կու գիշերանց կախաղանի կրկնայ, եւ ի նշանակ աւազակին դեմատեն կողմ մը բերել: Գիւնեմաճաճն՝ սր աս խոսքերը կը լսէր, Ես ըստ Գորովէն անուամբ սատակ պատու ու յանդուրդն ա-

զտին մ'ունիմ, որն որ եթէ պահանջած սատակի բնի տրուելու ըլլայ՝ առ բանս յանձն կ'առնու: Աստի անմիջապէս աղախներ կանչեց եւ արքիւններն ուղղուած ստակն առնելը դնելով՝ թէ որ, բոյն, կէս դիշերուն կախաղան մտրուելու կը մտնիսա եւ անկից նշան մը կը բերեալ ին՝ առ սատակի կը կրնուտնիս: Գորովէն յանձն ստակ. եւ որչաւած ժամանակ անկող կը լաւ: Հանն պնդալի ստակի էր սր գիտին տոյնն անդին կը արարելիք եւ մարդուն արքին ահաղին ու ստակի տեսարան մը կը մատուցանէր: սակոյն ինչ սոյս ամենայն բանի տեղ չղնելով՝ գէպի կ'ախաղան կը մերձեցայ, մէջ մ'ալ փակուած պատին մէջէն խնայելն մըն է կը լսէ: Ասոր վտայ սատակի արարափած՝ պատին շորս կողմը կը դառնայ, եւ կորստ խնայելու կը կարի, սիրտ կ'ընէ պատին մէջ կ'իջնայ: Ի՛նչ կը նայիս, վրան բեռնաորուած ձի մը ան ջուր կ'իջէ: Ան տակն բարձր ահն ու մտքը կը փարաւախ անմիջապէս միջնի վայրի քաղի կը շոջալի եւ կ'իմանայ որ ուրիշ բաներէն զատ մէջը նաեւ ստակ ալ կայ: Չին կը քաշէ պատին դուրս կը հանէ, վրան կը հեծնայ եւ սանձարձակ զէպի ի գիտուածն կը բէ: Օթեւանի հասնելուն պէս՝ քաղի միտն փոյնի վայր կ'առնու կը բանայ եւ մէջն սակի, արձակ ու նաեւ շատ մը մտարկուց կերպաներ կը գտնէ: Կ'երեւայ որ աւազակներն անոր համար աս ձին կախաղանին տակ կաղած էին, որովհետեւ չէին կարծեր որ գիշերանց մարդ մը հան մտնուց, ուստի եւ իրենց հարուստ աստիկ ապահով կը կարծէին: Բնակարանայտ ամեն կողմ Գորովէն կային աս գիշերաղախան սրտատ ինեան վտայ այնչափ շատ խօսուեցաւ, որ աւազակներն ալ իմացան: Մեծիմուն ամենէն քաղաքիս աս բանին ինչեւ անկուր համար կերակի օր մը ասանկին գիտնուածն եկաւ, որ ատեն որ գիտնեմաճաճն եկեղեցի գացած էր: Աւազակն աղախնոյն մտնեալով՝ դուրսի մը գիտն ու գիտ, երբ որ գիտին ձաղակեց՝ Ասիկա արարել է, ըստ, գիտ մտնուելն նոր գիտի բեր: Գորովէն իմացաւ սր տակաւ կախածն իմարդ մըն է, վրան զի կ'աղախի գիտ մէջըն երկայն ստակ գտնակ մըն էր խոսիք: Ի վերայ սոր ամենայնի ճիշդը ձեռքը կ'առնու եւ վար կ'իջնայ, ճիշդը ստակասին առջին կը դնէ եւ ինչ գրան ետեւը կը պահուի կը կենայ: Աւազակը շատով մը ասոր ետեւէն վար կ'իջնայ եւ մէկն ի մէկ զէպի ի ստիկոն կը նեւուի: Ան ատեն Գորովէն ձաղակու ինեամբ մը գրան ետեւէն կ'երէ գունէն գուրս կը ցատքէ եւ գուրս վրայէն կողմերով՝ աւազակը ներս կը թողու, կը վազէ կ'երկայ գիտի մարտիկներն օգնութեան կը կանչէ, որոնք կու գան աւազակը կը բանին, սրն որ ինչ վեր բարձրութիւն անկող կը ցուցնէր, բայց Գորովէն կը հաստատուի սր մէջըն երկայն գտնակ մը խոսիք էր: վերջապէս մտնալով փնտրուեցաւ եւ տակալի մը կ'առնան երկայն գտնակը գտնուեցաւ, ուստի մնայալիս շարադրեք կապուեցաւ եւ դատարարի մտնուեցաւ:

Կոր տեսակ արքանակ ու զբաւ:

Կորք անուանով ամբիկայի մը նոր արքանակի մը դատու է, որուն վրայ Կորք երկայն հաստաւ ծով շատ դժուար կու ապ, եւ կ'ընէ թէ ձիա որ զորոյ եւ նաեւ, հետեւեալաց համար շատ յարմար գէպ է: Աթը նաւալար անաղին անգամ աս գէպին ձեռքերնին անկող՝ 5 բոպի մէջ 184 անգամն աւելի գնակ նեւուցին: Աս գէպը ընկելու համար զրուած ամբիկայի գիտուարկանց ժողովը հաստատուց որ ստով փնտրուած 100 հիճուղ փնտր 300 հասարակ գէպը ունեցող հիճուղէն աւելի կը գործէ, եւ թէ աս նորուրիս տարածանողը ձիա սր եւ սահմանապահ գորքին, մինչեւ հիմա ձանցուած գէպերուն մէջ ամենէն յարմարն է կրնայ ըստի:

Կաղղիայի մէջ հիմա նոր տեսակ զրահի մը փորձ կ'ըլլայ: Աս զրահը կարծացած անաղակալին խիճէ կը շինուի, եւ այնպիսի կարծութիւն ու հաստատուիսն ունի, որ հարցանի գնակի դէմ կրնայ դնել: Միմեւ, հիմակ եղած բոլոր փորձերն արեւ յաջողեան դիպակին զորս ինչեւ անաղ զրահ ստաւ ձգակաճակեան անջուր կը կարի եւ գետնը կ'ընկայ անոր աս ջնը՝ որուն կեանքը պիտի անկէր: Ստակոն աւելի մեծ ու ձիւց փորձեր ալ պիտի ըլլան, եւ եթէ անոնք ալ յաջողին նէ, ան ատեն Կաղղիայի բանակին զրահաւոր զորոց աս նեւուցն պիտի սկսին զրահ շինել:

Կորքի մասին բնակիչները:

Ինչեւորքէ Լազիկը բոլոր թաղաւորութեան բնակիչներուն յաղաղ կամ պատկերը կը ընէ: Բոլոր բնակիչներն ինչն է 4,916,084 հոգի, որոնցմէ 2,481,656 հոգի էրիկ մարդ են եւ 2,434,428 հոգի կնիկ: Այսպիսի բնակիչներն մէջէն հայեր 756,300 հոգի կրնայ կարգաւ գրել: Կորքին բնակիչներուն թիւը՝ 136,840 հոգւոյ կը հասնի:

Աւազակներ Կորքի ընկերութեան:

Կորքի բնակչութեան Կաղղիայի 28ին ըրած խոսքը հորքն ուն մէջ, աս բնակչութեան հարուստ միջոցներն եւ իր անդամներուն գործ ունեւ: Կորք, յայտնի տեղ, նուեցաւ: Աւազակներն արուած հարուստ կողմերն արեւմտեան թիւր 5 հաս ալ աւելցաւ եւ մասնաւոր 34ի կը հասնի, որուն շատ ուրիշ ծագան շոքերն անի ընկերութիւն մը շուէր: Ի վերայ սոր ամենայն բնակչան չ'ըլլար, մտնալով որ չէ թէ միայն իր մինչև հիմա ըրած նաւարկութիւններն աւելցան նի, այլ նաեւ նոր նաւարկութեան գէպ ալ հաստատուի կ'ուղէ: Արդէն իր Կոստանդնուպոլէն կողմը ըրած նաւարկութեան աւելցուց եւ ամբողջ անգամն ի անգամ ըստ: Հիմա կը մտնուի նաեւ Սեւ ծովի մէջ ըրած նաւարկութեան նի աւելցան նի: Ասորքի եւ Կոստանդնուպոլէն Արդիւնայի կերակուրը գիշը կ'ընկալուի, եւ Կոստանդնուպոլիս ու Չիկոսիայի մէջ շարափական կրկնակ կախիներ նորէն հաստատուի: Կախ Արդիւնայի մէջ ամեն նաւահանգիստներուն եւ անկէ ետ: Ասորքիս ու Կոստանդնուպոլիս հետ կարգաւորուող մ'ունեալ կը խորհի, որպէս զի հոն Կաղղիայի շոքերուն ընկերութեան մը հետ միտնուելով՝ ան փնտրութիւնը մէկ միջոցն գրանաղակով սկսաւ, եւ 1837 ու 1837ին 7 շոքերու ունեւ ամենը մէկուր 50 ձիու զորութեամբ: Նոյն երկու արդիւններու մէջ 103,190 արծ. փորքին փնտրութեան 1830ին զրամուրդը 3,500,000 փորքին ու նաեւ ինչիւր 30ի հասաւ, որոնց ամենը 4510 ձիու զորութեամբ էին: Նոյն տարի իր նաւերով 215,752 ձիու զորք 43,824,718 արծաթ փորքին ստակ, 417,300 նամակ 437,217 կրկնաբար բեռ եւ 37,440 ձիու կրկն: Ասոնց ամենուն համար անած ստակին ըրածը 2,724,500 արծաթ փորքին է, որոնց մէկը բնակչութեանը 628,000 փորքին մարդը շահանցաւ:

Կորքի մասին մէկ ընդհանուր մէջ:

Կորքի մէջ Կորքի մասին ծովային ընկերութեան հնդկի մը իր պարտքը ժամանակին չ'ընկալով վնասը, յուսահատուած՝ գնաց ինչ զինքը պարսաւորութեան մտայց, որ իրեն գերի ծակէ ու ստակն ամենը Կորքի պարսաւորութեան անաղակութեան հաստատուելով՝ վերստ ասու գերիներու փաճառակներն ծակեց, որն որ շատ մը երկամի զորքն աւազակներն գերիներու հետ նաւը դնել ստաւ, որ ամենքը մեկուր Կմբիկայ տանի ետեւ:

Կորքի մէջ Կորքի մասին ծովային ընկերութեան անաղակութեան մէջ էր, սեւ երիտասարդ մը իրեն եկաւ եւ իմացնելով որ սր մը յառաջ գնած ծեր վերջն որքին էր, իր հօրը հետ քանի մը բոպի խոսքը հրամանագրեց: Կր ինչիւրը շորհաւեցաւ, չորնի մը սկսեց եւ խանգարատանց խոսքեր խօսելու արդին հօրը դարձաւ բաւ: Ի՛նչ քանի համար մեր երկրին օրինաց թողուութիւնը զորքն ծեցիր, շէս գիտել որ հայերն իրենց որդոցը կ'ընկալէ թէ անպատեւան տեք են: Կաղղիայի մէջ քառ տեղ փաճառակներն ծակէ որ գուն արդիւն Կորքի սր ինչոյն դէմ գրաւ, բերելով որ Կորքի մէջ անկէ ընտանեաց օրտակար կրնայ ըլլայ: Կորքի մը մտայ վրայ հաստատուել կը կենար, որ հօրը անկ գերի ըլլալու կը ընկար, սնոր համար գերիներու փաճառակներն հետ խօսուցաւ եւ ստակ արկութիւնն անոր ըրաւ:

Ա ամառականն ասոր հասնեցաւ, որոյն ամբողջ իրեն շահաւէտ ըլլալուն համար, քան թէ մարդկային գործէ շարժուի: Աստի շատ մը երիտասարդը հօրը տեղ ներս ստաւ եւ ծերն արձակելով որ իր ընտանեացը գտնուց: Քիչ մը ետքը կ'առնէ նաեւ երկամի վերջնել, բայց քաղաքային մէկ հրամանը նաեւ ձախող կրնէ ու շոքոց: Տեղի մարդացի բժիշկ մը որ աս աղետալ տեսարանը ըստ պատահան ներկայ գտնուած էր, բարձր քաղաքին իմացուց, որն որ ատանկ անխաղախ արմը յառաջ եկած սիրտ գարձը վարձատրել արելով՝ փաճառակներն աւազակից որ ծերուն հաստատուած զնովը նոյն երիտասարդն արձակէ: Աստեղականը չ'ընկալով գէժ գրեթէ երիտասարդն ալ որ ձակեց: Բաղադրապէս գորովալուծ որդին անանկ վրայուցաւ հօրը գիշը գարձուց:

Կորքի մասին Կորքի մասին Կորքի մասին

Կորքի մասին 100 ընկերութեան	243 1/2 արծ.	Քորքի մասին
Կորքի մասին 100 ընկերութեան	128	1/2
Կորքի մասին 300 ընկերութեան	125	1/2
Կորքի մասին 1 փնտր	12-30	1/2
Կորքի մասին 100 ընկերութեան	282	1/2
Կորքի մասին 300 ընկերութեան	149	1/2
Կորքի մասին 300 ընկերութեան	151	1/2
Կորքի մասին 300 ընկերութեան	151	1/2
Կորքի մասին 120 փորք	127 1/2	1/2
Կորքի մասին (Կորքի 8.)	361-338 փորք	1/2